

het eerste deel van deze eeuw de behoefte is ontstaan om zich met de bescherming van onze bebouwde omgeving te gaan bezig houden. Het zit dan in die tijd in de lucht. Zo wordt het niet alleen met betrekking tot onze gebouwde rijkdommen ervaren, ook de natuurbescherming vindt ongeveer in die tijd (iets eerder) haar eerste organisatorische grondslagen. De taak van de Bond Heemschut is geëvolueerd, parallel aan datgene wat in de totale milieusfeer zich voltrekt, van wekker tot organisator van bescherming op grote schaal. Zo is monumentenbehoud steeds meer monumentenbescherming geworden. Niet in de eerste plaats

De heer Vonhoff ontvangt de Woudrichem-map uit handen van voorzitter Hoegen (1973).

een museale, maar veel meer een totale omgevingsactiviteit. Deze ontwikkeling is niet verbazingwekkend met een groeiende bevolking, in dit weinig in oppervlakte toegenomen land. Zeker nu de mensen zich bedienen van technische hulpmiddelen (zoals de massale motorisatie) die zowel het natuurlijk als het bebouwd milieu bedreigen. De taak, die ons trekt om schoonheid en cultuur te behouden, is er daardoor niet lichter op geworden en er is dan ook geen enkele reden om aan te nemen, dat wat dat betreft de handen zullen kunnen blijven rusten.

Daarbij is het van essentiële betekenis, dat bij voortduring gestreefd wordt naar een verbreding van de ledenbasis om de Bond Heemschut ook in de toekomst een hecht fundament te geven. De centrale plaats die de bond inneemt in de monumentenbescherming maakt dat tot een breder belang dan het enge verenigingsbelang zou zijn.

Anders gezegd: De gezondheid van de Bond Heemschut is indicatief voor de gezondheid van de gehele nationale monumentenbescherming.

Ik ben mij bewust, dat dit niet klinkt als een zorgeloos felicitatiewoord maar daar is in deze tijd allerminst reden voor. Op allerlei manieren blijft ons bebouwd bezit bedreigd. Niet alleen de slopershamer, die traditionele vijand, maar ook de financieel economische toestand heb ik daarbij op het oog. Ik denk niet alleen aan het subsidie-systeem, maar evenzeer aan de hoge rentestand, die voorfinanciering bemoeilijkt en de totale krapte aan geld, die eigenaren tot pas op de plaats manen als zij restauratie-activiteiten overwegen.

Krachtige inzet voor de monumenten in de particuliere sector, gesteund door een actieve organisatie, is nu nog veel meer geboden dan zeventig jaar geleden. Daarom is het goed dat de Bond Heemschut dit jubileum gebruikt om weer eens aandacht voor zichzelf te vragen. Aandacht voor zichzelf betekent in dit geval een belangrijke culturele dienst aan onze gehele bevolking. Het monumentenbestand in Nederland kan het zonder toegewijde vrienden die zich van professionele steun op hoog niveau verzekeren, niet stellen. Daar ligt een belangrijke taak voor de Bond Heemschut. Het is overigens geen slechte zaak dat van een zeventig-jarige organisatie nog steeds steeds weer zo'n grote inspanning wordt gevergd. Dat prikkelt de vitaliteit. Die vitaliteit van de Bond Heemschut moge onze monumenten levend houden.

Samenwerking

door: **J. E. van der Wielen**,
journalist: oud-redacteur van
Heemschut.

Wij maken grote reizen om dingen te zien, waarop wij in onze eigen omgeving geen acht slaan.

Plinius

Toen de Romeinse auteur en geleerde bovenstaande woorden in het begin van onze jaartelling neerschreef, heeft hij waarschijnlijk niet gedacht aan monumentenzorg; misschien wel aan monumenten, die de Romeinen ons in ruime mate hebben nagelaten: een culturele, architectonische erfenis, waarop we niet zuinig genoeg kunnen zijn. Helaas zijn de geslachten na Plinius zich daarvan lang niet altijd bewust geweest, met name niet t.a.v. later tot stand gebrachte monumentale bouwwerken. De verwoestingen, die oorlogen in de loop der eeuwen vooral in Europa hebben aangericht en in onze gewesten bij voorbeeld de Beeldenstorm, zijn eigenlijk met geen pennen te beschrijven. Onze twintigste eeuw heeft door twee wereldwijde oorlogen bijkans onvoorstelbare verliezen aan bouwkundig erfgoed geleden. Maar ook onverschilligheid met name in de Lage Landen heeft een schade veroorzaakt, die niet meer goed te maken is. Het blijft de grote verdienste van Victor de Stuers, die in 1873 in zijn beroemde Gids-artikel op dit laatste aspect van het ontbreken van respect voor ons bouwkundig erfgoed heeft gewezen en in ons land de stoot heeft gegeven voor het behoud van

en de zorg voor onze architectonische monumenten. Hebben we de hartekreet van De Stuers verstaan? Tot op zekere hoogte mogen we die vraag bevestigend beantwoorden. Maar hoezeer er reden is voor een zekere voldoening, een feit is, dat vele karakteristieke steden en dorpen op ontstellende wijze te lijden hebben gehad en nog hebben van de 'kwalijke uitwassen van de vooruitgang en een technologische ontwikkeling die zich uitsluitend nog schijnt te richten op massaproductie en montagebouw', zoals Georg Kahn-Ackermann in het Voorwoord voor de publicatie door G. H. Bailly (een uitgave van de Raad van Europa uit 1976) schreef.

Het is nog maar kort geleden, dat in ons land een felle discussie op gang kwam over de opvatting, dat het behoud van eeuwenoud cultuurgoed eigenlijk een elitaire aangelegenheid zou zijn. Ik heb met het begrip elitair ten opzichte van het streven tot behoud van waardevolle architectuur altijd moeite gehad. Zij, die het historische en culturele verleden verwerpen of het niet zo belangrijk vinden, lijken, naar het mij wil voorkomen, dan wel geen barbaren, maar zij laden wel de schijn op zich, dat zij een materialistische kijk op onze samenleving hebben. Dit hangt dan samen met de technische verworvenheden van deze eeuw, die echter een bedreiging voor onze samenleving kunnen vormen en dat hier en daar ook al hebben getoond.

Onlangs was ik in een van onze kleinere steden, die nog kan bogen op een rijk monumentenbezit en op de oude stadsstructuur. Het behoud van die stadsstructuur, gemarkeerd door deels niet-gedempte grachten, is gepaard gegaan met een rigoureuze aan banden leggen van het gemotoriseerd verkeer. Mij kwam deze situatie als een verademing over, ongehinderd door auto's, te kunnen lopen en genieten van zo'n boeiende oude Hollandse stad. Een extra reden tot verheugenis was het feit, dat het oude stadssilhouet met zijn gevarieerde torens niet verloren is gegaan. Zeker, ook deze oud-Hollandse stad is niet kunnen ontkomen aan uitbreiding, maar dat is gebeurd op afstand, overigens met de bekende betonnen woontorens en andere moderne gebouwen, waaraan vrijwel alle architectuur in de zin van bouwkunst helaas ontbreekt. We weten het, er zijn meer steden en dorpen, rijk aan oude bouwkunst, die daarvoor tijdig oog hebben getoond. Daartegenover staan andere steden, waarin de moker onbarmhartig heeft huisgehouden. Maar het valt

niet te ontkennen, dat er vooral na M'75 een wending ten goede is gekomen. Er is sprake van een reveille. De strijd, die de Bond Heemschut nu zeventig jaar heeft gestreden, heeft niet alleen gunstige resultaten opgeleverd, maar die strijd heeft velen gestimuleerd om daar de zaken aan te pakken waar de overheid door onwil, door gebrek aan historisch inzicht of door het ontbreken van de financiële middelen, de zorg voor en het behoud van monumenten heeft laten liggen. Het particulier initiatief is er niet alleen in geslaagd belangstelling te wekken voor het bouwkundig erfgoed, maar heeft ook kans gezien veel daarvan van de ondergang te redden.

De laatste jaren hebben zich in de Monumentenzorg nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Begrippen als leefbaarheid en leefmilieu deden hun intrede. Ze zijn een facet van de sociaal-maatschappelijke ontplooiing en belangrijk daarbij is, dat de jeugd hiervoor oog heeft gekregen. De jeugd van nu stelt in vergelijking met die van vijftig jaar geleden, andere eisen. Terecht en het is daarom verheugend, dat zij die zich met monumentenzorg bezig houden, een soepele aanpassing tonen. Oude pakhuizen, oude woonpanden e.d. worden in toenemende mate gerestaureerd tot kleine wooneenheden met behoud van datgene, dat waard is behouden te blijven. Zo worden oude binnensteden met een beroemde architectonische erfenis van vele eeuwen weer leefbaar. De ontvolking van de oude binnensteden wordt een halt toegeroepen. Gemakkelijk gaat dat niet, omdat zich daarbij vele schier onoplosbare problemen voordoen, waarvan een der belangrijkste wel is de vraag: wat doen we met de leegstaande kerkgebouwen? Voor sommige daarvan is een bevredigende oplossing gevonden, maar andere zijn o.m. door gebrek aan geld onder de slopershamer gevallen of dreigen alsnog dit lot te ondergaan.

Er is meer, dat reden tot zorg geeft; niet alleen gebrek aan geld. Ook het op peil houden van voor restauratie opgeleide werklieden vormt een probleem. Het aantal jonge mensen, dat zich daarvoor aanmeldt, is niet zó groot, ook al hebben de in een stichting verenigde 'restauratie-aannemers' niet te klagen over de aanvragen om geplaatst te mogen worden op een van de opleidingsplaatsen op het werk.

In de jaren, dat ik eindredacteur van dit tijdschrift mocht zijn, heb ik me verscheidene malen verستout de vele organisaties, die zich op enigerlei wijze met

monumentenzorg bezig houden (ook vele plaatselijke historische verenigingen) op te roepen waar mogelijk de handen ineen te slaan.

Uit overwegingen van beleid en efficiëntcy lijkt een hechte samenwerking bij het voeren van acties geboden. De nu 70-jarige Bond Heemschut acht ik de organisatie om in het samenwerkingsverband een leidende rol te blijven vervullen in het belang van ons zo rijk gevarieerde bouwkundig erfgoed.

*Aangepaste nieuwbouw in de N.O.-hoek van Woudrichem
foto: Fotopersbureau Sabel en Daniëls,
Amsterdam.*

